

Eläimistä saatavien sivutuotteiden valvonta 2016

Evira 290/0411/2017

Eviran raportti
Hyväksymispäivä

Hyväksyjä Terhi Laaksonen

Esittelijä Merja Torniainen

Lisätietoja Merja Torniainen, Taina Heimonen-Kauppi

Sisällysluettelo

1	ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA.....	4
2	VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN	4
3	TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS	14
3.1	Todetut puutteet ja niiden yleisyys	14
3.2	Puutteiden analyysi.....	144
4	AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE	19
5	ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET	19
5.1	Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen	19
5.2	Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen 201	
6	TOIMINNAN RESURSSIT	22
7	MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN	222

1 ARVIO VALVONNAN VAIKUTTAVUUDEN TOTEUTUMISESTA

Sivutuotevalvonnan vaikuttavuutta koskevana strategisena tavoitteena on varmistaa, ettei sivutuotteista aiheudu eläintautien leviämisen vaaraa, eikä muutakaan vaaraa ympäristölle, ihmisille tai eläimille. Evira on ottanut tämän tavoitteen huomioon sekä sivutuotevalvonnan suunnittelussa että valvonnan ohjaamisessa. Valvonnalle asetetut tavoitteet toteutuivat vuonna 2016 pääsääntöisesti hyvin.

Eviran sivutuotevalvontasuunnitelman laatiminen laitosvalvonnan osalta konkreettisenä valvontakohdelistana, on selkeyttänyt kunnaneläinlääkäreiden valvontavelvoitetta ja tavoiteltu valvonnan määrä on saavutettu edellisvuotta paremmin. Myös vuodelta 2015 tälle vuodelle siirtyneet tarkastamatta jääneet laitokset ja toimijat saatiin tarkastettua. Valvonnassa aletaan nyt olla tilanteessa, jossa kaikkien laitosten ja toimijoiden toimintatilanne on päivitetty. Jatkossa voidaankin valvontakohteiden riskiperusteisessa valinnassa painottaa voimakkaammin muita tekijöitä, kuin edellisestä tarkastuksesta kulunutta aikaa. Myös valvonnan laatuun ja todettujen puutteiden korjaamisen seurantaan on panostettu edellisvuotta enemmän. Sivutuotevalvontasuunnitelma on seuraavien vuosien aikana hyvä säilyttää tältä osin ennallaan.

Eviran sivutuotevalvonta on toteutunut pääosin valvontasuunnitelman mukaisesti. Tarkastuskertomuksiin kirjattujen puutteiden korjaamista valvottiin ja valvontasuunnitelman ulkopuoliset uusien toimijoiden hyväksyntähakemusten käsittely on aloitettu viivytyksettä.

Valtakunnallisesti järjestetyn raatokeräilyn strategisena vaikuttavuustavoitteena on, että kuolleet naudat, siat, siipikarja, pienet märehitijät ja turkiseläimet, samoin kuin teurastamatoiminnan yhteydessä syntyvä riskimateriaali toimitetaan keräilyalueella aina asianmukaisesti käsiteltäväksi käsittelylaitoksiin. Vaikka kuolleita eläimiä hävitettiin edelleen jonkin verran säännöstenvastaisesti, raatokeräily toimi pääsääntöisesti hyvin. Keräilyalueella haudattujen nautan raatojen määrä vähentyi edelliseen vuoteen verrattuna. Lampaiden ja vuohien osalta raatojen hävittämisessä keräilyn kautta on tehostamisen tarvetta.

Ilmoitettujen haaskapaikkojen lukumäärä kasvoi toimintavuoden aikana noin 20 %. Haaskanpidon osalta toimijoiden ilmoitusaktiivisuus eläinperäisen aineksen viennistä haaskapaikalle on kuitenkin ollut puutteellista eikä haaskakäyttöön viedyistä sivutuotteiden kokonaismäärää saada selville. Pääasiassa haaskoina käytetään sianraatoja ja kasvatettua kalaa. Nautojen käyttö haaskana oli nautarekisterin tietojen mukaan alkuvuoden melko vaatimatonta, mutta on alkanut lisääntyä reippaasti elokuun jälkeen.

2 VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMINEN

Sivutuotealan toimijoiden hyväksyminen ja valvonta (laitosvalvonta)

Sivutuotteita käsittelevillä, varastoivilla ja hävittävillä laitoksilla on oltava toimivaltaisen viranomaisen hyväksyntä tai rekisteröinti. Laitoksen rekisteröinnin tai hyväksymisen suorittaa laitostyyppistä riippuen joko Evira tai kunnaneläinlääkäri. Taulukossa 1 on esitetty toimivien sivutuotealan laitosten määrät ja muutokset vuonna 2016.

Taulukko 1. Hyväksytyjen ja rekisteröityjen sivutuotealan laitosten lukumäärä (kpl) vuoden lopussa (tilanne 7.3.2017 mennessä Eviraan toimitettujen tietojen perusteella).

LAITOSTYYPPI	VIRAN- OMAINEN	UU- SIA 2016	LOPET- TANEITA 2016	LAITOKSIA YHTEENSÄ
VÄLIASTEEN LAITOKSET	KEL	1	1	33
VARASTOINTILAITOKSET	KEL (tekn.) Evira (rehu) Evira (lannoite)	1 0 1	0 6 0	4 3 10
POLTTOlaitokset	KEL	16+1 *	10	201
KÄSITTELYLAITOKSET	Evira	0	0	15
ÖLJYKEMIAN LAITOKSET				0
BIOKAASULAITOKSET	Evira	2	0	26
KOMPOSTOINTILAITOKSET	Evira	6	0	63
LEMMIKKIELÄINTEN RUOKIA VALMISTAVAT LAITOKSET	Evira	3	2	33
TEKNISET LAITOKSET	KEL Evira	3 0	0 0	27 4
REHUSEKOITTAMOT JA TILAREHUSTAMOT	Evira	2	5	70
KERÄYSKESKUKSET	KEL Evira	0 0	1 0	4 15
MUUT REKISTERÖIDYT TOIMIJAT	Evira	7	0	28
Yhteensä		43	25	536

*) Vuonna 2014 hyväksytty laitos, josta tieto Eviraan tuli v 2016

Viranomaisen on säännöllisin väliajoin suoritettava tarkastuksia ja valvontaa hyväksymissään ja rekisteröimissään laitoksissa. Evira ja kunnaneläinlääkärit valvovat hyväksymiään ja rekisteröimiään laitoksia. Lisäksi kunnaneläinlääkärit valvovat Eviran rekisteröimiä ja hyväksymiä laitoksia, jotka eivät sijaitse teurastamoiden yhteydessä. Valvonta tapahtuu Eviran laatiman vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti, jossa Evira määrittelee riskinarviointiinsa perustuen kunkin laitostyyppin osalta tarkastettavat laitokset. Kunnaneläinlääkärit on ohjeistettu toimittamaan tarkastuksista laatimansa tarkastuskertomukset välittömästi aluehallintovirastoonsa sekä Eviraan. Näin voidaan valvontasuunnitelman toteutumista seurata pitkin valvontavuotta. Tarkastuseläinlääkärit valvovat teurastamojen yhteydessä olevia sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia osana muuta laitosvalvontaa.

Elintarvikehuoneistot ovat sivutuoteasetuksen mukaisia sivutuotteiden valmistusketjun lähtöpisteitä, mutta eivät sivutuoteasetuksen tarkoittamia, sivutuoteasetuksen mukaisia laitoksia. Elintarvikehuoneistoissa sivutuoteasetuksen noudattamisen valvonnasta vastaa elintarvikevalvonnasta vastaava viranomais.

Vuoden 2016 valvonnan teemana jatkettiin vuoden 2015 teemaa, joka oli jäljitettävyys ja kirjanpito. Tarkastuskertomuslomaketta ei näin ollen muutettu, vaan käytettiin edellisvuonna laadittua lomaketta, joka oli kaikille laitostyypeille yhteinen ja jaettu kahteen osaan. Kun kyseessä oli teemavuoden mukainen tarkastus, lomake täytettiin vain perustietojen ja teemaan liittyvien kohtien osalta. Pääsääntöisesti teemavuoden mukaiset tarkastukset kohdennettiin kunnaneläinlääkäriin tekemiin valvontoihin Eviran hyväksymiin ja rekisteröimiin laitoksiin. Polttolaitosten tarkastuksiin tarkoitettua lomaketta ei myöskään muutettu edellisvuotisesta. AVlen tuli myös seurata suunnitelman toteutumista ja raportoida siitä valvontavuoden lopulla Eviraan.

AVIt raportoivat alueensa sivutuotetarkastusten toteuman VASU-raportoinnin yhteydessä täytettävään taulukkoon. Taulukosta ei käy ilmi tarkastettuja kohteita vaan ainoastaan kokonaistoteuma, joka koostuu kunnaneläinlääkäreiden tekemistä tarkastuksista Eviran hyväksymiin ja rekisteröimiin laitoksiin, tarkastuksista, jotka kunnaneläinlääkärit ovat tehneet AVIn tai itse hyväksymiinsä ja rekisteröimiinsä laitoksiin sekä haaskapaikkoihin tehdyistä tarkastuksista. Taulukko on melko vaikeaselkoinen ja paremman kuvan valvontatilanteesta sai AVI:n kirjallisista raporteista ja Eviraan toimitetuista tarkastuskertomuksista.

Taulukossa 2 on esitetty laitostyyppiakohtaisesti ja valvontaviranomaisittain eriteltynä Eviran valvontasuunnitelmassa edellytettujen ja toteutuneiden tarkastusten määrät vuosina 2014–2016. Määrät perustuvat Eviralle toimitettuihin tarkastuskertomuksiin.

Taulukko 2. Sivutuotelaitosten tarkastukset 2013 – 2016 (tilanne 7.3.2017 mennessä Eviraan toimitettujen tietojen perusteella).

Kunnaneläinlääkärin laitos- valvonta	Suunnitellut (kpl)			Toteutuneet (kpl)			Toteutuma %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Polttolaitos	43	52 ¹⁾	51 ¹⁾	14	41 ¹⁾	44 ¹⁾	33	77 ¹⁾	86 ¹⁾
Tekninen laitos	8	10 ¹⁾	7 ¹⁾	4	7 ¹⁾	3 ¹⁾	50	70 ¹⁾	43 ¹⁾
Tekn.varastointilaitos	2	1 ¹⁾	1 ¹⁾	0	0 ¹⁾	1 ¹⁾	0	0 ¹⁾	100 ¹⁾
Rehusekoittamot ja tilarehus- tamot	35	30	11	10	12	2	29	40	20
Käsittelylaitokset ⁴⁾	12	1	0	1	1	0	8	100	-
Lemmikkiel. ruokia valm. laitos	0	6	4	7	3	4	0	50	100
Keräyskeskus (ei teur. yht.)	0	0	3	1	0	3	0	0	100
Väliasteen laitos	7	-	10 ¹⁾	3	-	8 ¹⁾	43	-	80 ¹⁾
Yhteensä:	99	63¹⁾, 100	69¹⁾, 87	40	48¹⁾, 64	56¹⁾, 64	40	77¹⁾, 64	81¹⁾, 73
Eviran laitosvalvonta									
	Suunnitellut (kpl)			Toteutuneet (kpl)			Toteuma %		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Käsittelylaitos	8	8	7	6	8	7	75	100	100
Lemmikkiel. ruokia valm. laitos	7	10	7	7	7	6	100	70	86
Turkisrehusekoittamo	1	4	7	2	4	7	200	100	100
Keräyskeskus	1	0	0	1	0	0	100	0	-
Rehujen varastointilaitos	5	0	1	5	0	1	100	0	100
Välittäjä	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Lannoitevalmistean laitokset ²⁾	42	35	29	32	26	33	76	74	114
Yhteensä	64	57	51	53	45	54	83	79	106

¹⁾ AVI:n ja kunnaneläinlääkäreiden hyväksymien ja rekisteröimien sivutuotelaitosten tarkastukset

²⁾ Suunnitelman mukaisista tarkastuksista toteutui 24, joiden lisäksi tarkastettiin suunnitelman ulkopuolelta 9 laitosta (uudet toimijat).

Eviran suorittama laitoshyväksyntä ja valvonta

Evira hyväksyi tai rekisteröi 13 uutta sivutuotealan laitosta, joista yksi oli käsittelylaitos, 3 lemmikkieläinten ruokia valmistavaa laitosta, 8 lannoitevalmistetta valmistavaa kompostointi- tai biokaasulaitosta ja yksi lannoitteita varastoiva laitos. Lisäksi kunnaneläinlääkäri rekisteröi kaksi tilarehustamoita. Sivutuotteita tai niistä johdettuja tuotteita tutkimustarkoituksiin käytäviä tutkimuslaitoksia rekisteröitiin 13. Kolmansista

maista tutkimusnäytteitä tai diagnostisia näytteitä tuotaessa on mahdollista hakea sivutuoteasetuksen mukaista rekisteröintiä tuontiluvan hakemisen yhteydessä.

Hyväksytyt ja rekisteröityt laitoksia tarkastetaan vuosittaisen valvontasuunnitelman mukaisesti. Eviran vuodelle 2016 suunnitellut sivutuotealan laitosten tarkastukset toteutuivat kutakuinkin suunnitellusti. Yhdellä lemmikkieläinten ruokia valmistavalla laitoksella ei suunnitelmista huolimatta aloitettukaan vientiä, joten tämä suunniteltu vuositarkastus jätettiin tekemättä. Toisaalta valvontasuunnitelman ulkopuolelta tarkastettiin yhden lemmikkirokalaitoksen uudet tilat ja samalla koko muukin toiminta. Vuosisuunnitelman lisäksi tarkastettiin uudet hyväksytyt ja osa rekisteröidyistä laitoksista.

Eläinperäisten sivutuotteiden kuljetuskaluston tarkastuksia oli suunniteltu vuodelle 2016 yhteensä 10. Tarkastuksista toteutui 5. Tarkastukset tehtiin rehusekoittamoilla ja käsittelypaikoilla tehtävien näytteenottokäytien yhteydessä. Tarkastuksista 3 kohdistui turkisrehusekoittamolle tuotavaan raaka-ainekuljetukseen ja 2 ruhojen käsittelylaitokselle saapuvaan raatokeräilykuljetukseen. Toteumattomat tarkastukset johtuivat siitä, että tarkastajan ollessa kohteessa näytteenottotehtävässä, paikalla ei ollut eläinperäisiä sivutuotteita kuljettavaa kalustoa, eikä sellaista kuljetuskalustoa saapunut paikalle kohtuullisen odotteluajan puitteissa.

Eviran valtuuttamat tarkastajat ottivat sivutuotteita rehukäyttöön käsitteleviltä toimijoilta valmistuksen valvontana yhteensä 71 näytettä 38 eri toimijalta.

Aluehallintovirastojen ja kunnaneläinlääkäreiden suorittama laitosten hyväksyntä ja valvonta

Vuoden 2016 lopussa AVLen ja kunnaneläinlääkäreiden hyväksymiä ja rekisteröimiä sivutuotealan laitoksia oli 265. Vuoden aikana Eviralle ilmoitettiin 21 uutta sivutuotelaitosta. Eniten hyväksyttiin polttolaitoksia (16), joista 3 oli eläintuhkaamoja ja loput pääasiassa siipikarjan raatojen polttoon tarkoitettuja tilakohtaisia poltto- tai rinnakkaispolttolaitoksia. Lisäksi yksi jo vuonna 2014 hyväksyty eläintuhkaamo ilmoitettiin Eviralle. Väliasteen laitoksia hyväksyttiin yksi, toimialueenaan vuotien ja nahkojen varastointi ja lajittelu. Teknisiä laitoksia, joissa sivutuotteita käytetään lääketeollisuuden raaka-aineena, rekisteröitiin 3 ja teknisten tuotteiden varastointilaitoksia yksi. Tarkastuskohteista oli toimintansa lopettanut 11 laitosta; 10 polttolaitosta ja 1 väliasteenlaitos.

Valvontasuunnitelman mukaan kunnaneläinlääkäreiden tuli tarkastaa 39 polttolaitosta, 3 teknistä laitosta ja 1 teknisten tuotteiden varastointilaitos ja 10 väliasteenlaitosta. Vuodelta 2015 oli jäänyt rästiin 12 polttolaitos ja 4 teknisen laitoksen tarkastusta. Suunnitelluista tarkastuksista toteutui Eviraan toimitettujen tarkastuskertomusten perusteella 81 % kun vuonna 2015 määrä oli 77 %. Kaikkiaan tarkastettavista 69 kohteista tarkastettiin 56. Tarkastusprosentit eri AVLen välillä vaihtelivat 100 %:sta (ESA-VI ja PSAVI) 0 prosenttiin. Alueilla, joilla oli vähiten tarkastuskohteita tarkastusaktiivisuus vähäisintä. Esimerkiksi Lapin alueella edellytetyistä kolmesta tarkastuksesta ainoatakaan ei tarkastettu ja ISAVIn alueella kahdesta kohteesta tarkastettiin yksi. Eniten valvontakohteita kohteita oli LSAVIN alueella 29 ja niistä tarkastettiin yli 90 % ja LSSAVIn alueella 21, joista lähes 80 % tarkastettiin.

Kunnaneläinlääkärit valvovat Eviran ohella myös joitakin sellaisia laitoksia, jotka Evira hyväksyy tai rekisteröi. Tällaisia laitoksia ovat käsittelylaitokset, lemmikkieläinten ruokia valmistavat laitokset ja turkisrehusekoittamot. Vuoden 2016 valvontasuunnitelmassa Evira edellytti kunnaneläinlääkäreiltä neljän lemmikkirokalaitoksen tarkastamista. Yksi laitoksista oli lopettanut, muut tarkastettiin valvontasuunnitelman mukaisesti. Käsittelylaitosten tai turkisrehusekoittamoiden tarkastuksia ei edellytetty. Tilarehustamojen tarkastuksia kunnaneläinlääkärit tekivät vain kaksi. Yksi tilarehustamo, johon olisi valvontasuunnitelman mukaisesti pitänyt tehdä tarkastus, oli lopettanut

toimintansa. Kunnaneläinlääkäreille kuuluvista Eviran hyväksymien ja rekisteröimien laitosten suunnitelluista tarkastuksista toteutui 44 %. Kaikkiaan kunnaneläinlääkärien tekemistä suunnitelluista tarkastuksista toteutui 73 %. Valvontasuunnitelma ulkopuolisia tarkastuksia ei tehty.

Evira valvoo kansainvälisestä liikenteestä peräisin olevaa ruokajätteen keräilypisteitä. Näitä toimijoita ovat ruokajätehuollosta satamissa, lentokentillä ja varikoilla vastaavat tahot. Näitä toimijoita ei tarkastussuunnitelman mukaisesti tarkastettu vuonna 2016. Jätteiden hävityksen valvonta tapahtuu ympäristöhallinnon valvonnan kautta.

Elintarvikealan toimijoiden sivutuotevalvonta, Oiva

Eviran tarkastuseläinlääkärit ja kuntien elintarvikevalvontaviranomaiset tekevät sivutuotevalvontaa hyväksytyissä ja ilmoitetuissa elintarvikehuoneistoissa, ml. teurastamoissa. Sivutuotteisiin liittyen arvioidaan TSE-toimintojen hyväksymiseen liittyviä asioita (Oiva-rivi 1.3), TSE-riskiaineuksen käsittelyä (8.1), sivutuotteiden käsittelyn ja varastoinnin hygieniää (5.7), sivutuotteiden tuotantoa ja jäljitettävyyttä (5.8) sekä sivutuotteiden lähettämistä, kaupallisia asiakirjoja ja kuljetusolosuhteita (15.5). Arviointiasteikossa A=Oivallinen, B=Hyvä, C=Korjattavaa ja D=Huono. Taulukkoon 3 on koottu sivutuotevalvonnassa annetut Oiva-arviot ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet. Taulukon tiedot kattavat kaikki elintarvikehuoneistot.

Eviran tarkastuseläinlääkärit huolehtivat sivutuotevalvonnasta teurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa sivutuoteasetuksen mukaisissa laitoksissa. Vuoden 2016 lopussa Eviran valvonnassa oli 15 teurastamoita, 51 pienteurastamoita ja 6 riistankäsittelylaitosta. Kahdeksassa näistä pienteurastamoista ei ollut toimintaa vuonna 2016. Tarkastuseläinlääkärit pitävät suorittamastaan sivutuotevalvonnasta kirjaa, ja antavat toimijalle Oiva-arvion. Teurastamoissa ja pienteurastamoissa sivutuoteasioita tarkastettiin yhteensä 143 kertaa, tarkastettavasta aihealueesta (Oiva-rivistä) riippuen 6-19:ssä eri teurastamossa. Näissä tarkastuksissa arvosana A annettiin yhteensä 117 kertaa, B 22 kertaa, C 3 ja D 1 kertaa. Ohjausta ja neuvontaa annettiin 22 kertaa, kehoituksia 6 kpl. Pakkotoimiin ryhdyttiin 3 kertaa.

Kuntien valvontaviranomaiset tekevät sivutuotevalvontaa muissa elintarvikehuoneistoissa kuin teurastamoissa. Valvonnan perusteella toimijat saavat Oiva-arvion. Sivutuotteiden osalta arvioidaan vastaavia asioita kuin teurastamojenkin kohdalla.

Taulukko 3. Sivutuotevalvonnassa annetut Oiva-arviot ja niiden johdosta tehdyt toimenpiteet, sis. kaikki elintarvikehuoneistot.

Tarkastettu Oiva-rivi / asiakokonaisuus	Tarkastettujen toimijoiden lkm	Tarkastusten lkm	A	B	C	D	Ohjaus ja neuvonta, lkm	Kehotukset, lkm	Pakkotoimet, lkm
TSE-toimintojen hyväksyminen	23	25	96%, 24kpl	0	4%, 1kpl	0	0	1	0
TSE-riskiaineuksen käsittely	25	37	78%, 29kpl	19%, 7kpl	3%, 1kpl	0	7	1	0
Sivutuotteiden käsittelyn ja varastoinnin hygieniä	275	360	81%, 290kpl	15%, 54kpl	4%, 13kpl	1%, 3kpl	54	16	4
Sivutuotteiden tuotanto ja jäljitettävyyttä	129	145	81%, 117kpl	16%, 23kpl	3%, 5kpl	0	24	5	0
Sivutuotteiden lähettäminen, kaupalliset asiakirjat ja kuljetusolosuhteet	133	144	89%, 128kpl	9%, 13 kpl	1%, 2kpl	1%, 1kpl	12	3	0

Arvosanaan C johtaneet puutteet liittyivät sivutuotteiden merkitsemiseen keräämisen ja varastoinnin aikana, keräilyastioiden likaisuuteen, jäljitettävyyteen, kirjanpitoon, rahtikirjoihin ja TSE-riskiaineuksen säilyttämiseen. Arvosanaan D johtaneissa tapauksissa sivutuotteita ei säilytetty selkeästi erillään elintarvikkeista, niitä ohjattiin sellaisiin

käyttötarkoituksiin, jotka ovat ko. sivutuotejakeelle kiellettyjä tai oli jäänyt selvityspyynnöistä huolimatta epäselväksi, mihin sivutuotteet oli toimitettu.

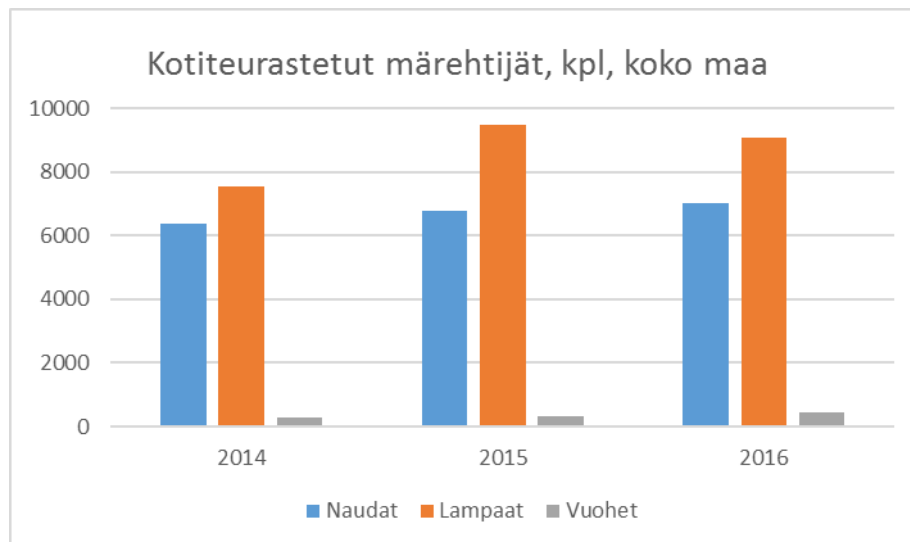
Sivutuotteiden hävittämisen valvonta ja valvonnan toteutuminen

Vuonna 2016 kuolleiden nautojen hävitystapailmoitusten ja vastaanottoilmoitusten yhdenmukaisuutta valvottiin nautarekisteriin tehtyjen ilmoitusten perusteella. Kohdennettuja tilatarkastuksia ei kuluneena vuonna tehty. Tuottajien ja Honkajoki Oy:n nautarekisteriin tekemiä nautojen hävitysilmoituksia verrattaessa oli todettavissa edellisvuoden tapaan eroavaisuuksia. Vertailu tehtiin koko vuoden aineiston rekisteritietoja vertaamalla. Tuottajien ilmoitusten mukaan Honkajoki Oy:hyn lähetetty 1814 raadon osalta vastaanottokuittaus käsittelylaitoksessa puuttui. Toisin sanoen 1814 kpl Honkajoelle toimitetuksi ilmoitettua raatoa ei koskaan päätenyt käsittelylaitokseen.

Kotiteurastus

Keräilyalueella nautojen tai sikojen kotiteurastuksesta jäljelle jäävät sivutuotteet, joita ei käytetä elintarvikkeena tai omien lemmikkien ruoaksi, hävitetään pääasiassa toimittamalla ne Honkajoki Oy:n käsittelylaitokseen joko märehittäjien raatokeräilyn mukana tai erillisellä noutotilauksella. Kotiteurastusten määriä seurataan nautarekisterin kautta. Jos kotiteurastusten määrä on tilalla poikkeuksellisen suuri, kunnan eläinlääkäri käy tarkastamassa tilanteen. Tällaisiin havaintoihin perustuvia tarkastuksia ei kuluneena vuonna tehty. Muuten valvonta tehdään muun tilalla tapahtuvan valvonnan yhteydessä.

Tilojen omaan käyttöön teurastettiin eläinrekisterien tietojen mukaan koko maassa 7 013 nautaa (vuonna 2015 6 787 ja 2014 6 370 kpl), 9098 lammasta (2015 9488 kpl ja 2014 7 534 kpl) ja 434 vuolta (vuonna 2015 336 vuolta ja vuonna 2014 271 kpl).

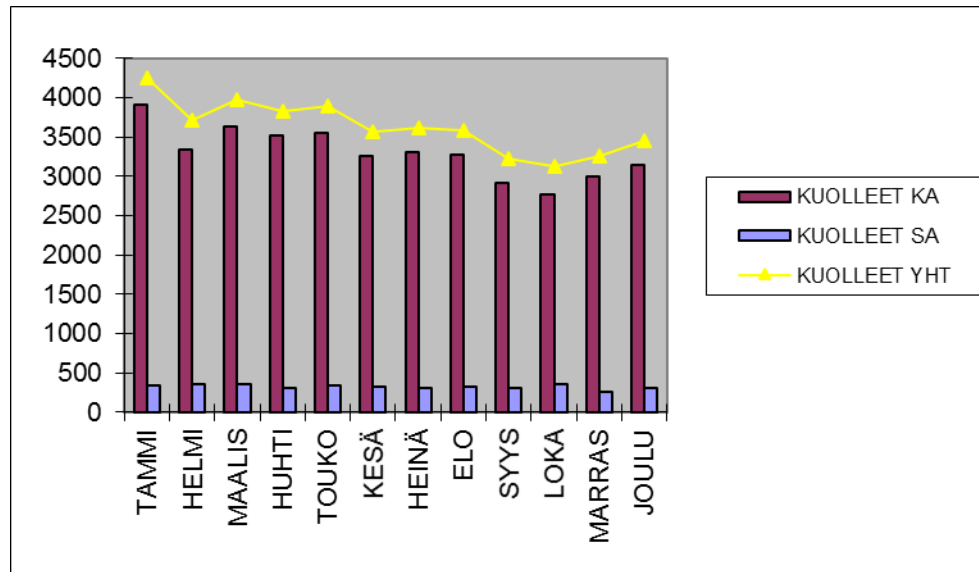

Kuva 1. Kotiteurastettujen märehittäjien määrät koko maassa vuosina 2014–2016.

Keräilyalueella kotiteurastettuja nautoja oli 6475 kpl pikkumärehittäjiä 7695 kpl. Honkajoki Oy:ltä saatujen tietojen mukaan 1 020 kotiteurastetun naudan ja 535 lampaan ja vuohen kotiteurastuksen sivutuotteet toimitettiin käsittelylaitokseen. Näin ollen edellisvuoden tavoin noin 84 % nautojen ja noin 93 % lampaiden ja vuohien teurassivutuotteista ei päädy käsittelylaitokseen.

Kuolleet naudat

Teurastettujen nautojen lisäksi koko maassa tiloilla kuoli tai lopetettiin v. 2016 nautarekisterin mukaan yhteensä 43 518 nautaa, mikä on 2071 kpl enemmän kuin edellisenä vuonna. Näistä 39 614 kuoli keräilyalueella (91,0 %). Eniten nautoja kuoli ja lopetettiin koko maassa edellisvuoden tapaan tammikuussa (3 709 kpl) ja vähiten loka-kuussa (3 125kpl).

Kuva 2. Kuolleet naudat (kpl) kuukausittain vuonna 2016 syrjäisellä (SA) ja keräilyalueella (KA) nautarekisterin tietojen mukaan.

Keräilyalueella tiloilla kuolleista naudoista 95,8 % (37 965 kpl) päätyi käsittelylaitokseen ja 2,8 % (1103 kpl) haudattiin. Syrjäisellä alueella kuolleista naudoista haudattiin 95 % (3 709 kpl) ja keräilyyn päätyi 4,5 % (176 kpl). Nautatiloja, jotka toimittivat ratoja käsittelylaitokseen, oli 9 877 kpl (vuonna 2015 10 104 kpl, vuonna 2014 8 295 kpl ja vuonna 2013 8 867 kpl).

Kuolleet lampaat ja vuohet

Rekisterin mukaan tiloilla kuolleita ja lopetettuja lampaista ja vuohia oli vuonna 2016 koko maassa 9 682 kpl (vuonna 2015 9 288 kpl ja 2014 7 609 kpl). Keräilyalueella kuolleiden ja lopetettujen määrä oli 7 586 kpl ja syrjäisellä alueella 2 096 kpl. Keräilyalueella 77,0 % (vuonna 2015 75,4 %, 2014 77,5 %) raadoista toimitettiin käsittelylaitokseen, 9,8 % (12,0 %, 8,9 %), raadoista hävitettiin hautaamalla ja 1,3 % (2,0 %, 1,2 %) polttamalla. Muilla yksilöimättömillä tavoilla raadoista hävitettiin 11,9 % (10,6 % 12,4 %).

Syrjäisellä alueella käsittelylaitokseen toimitettiin 0,3 % (0,4 %, 0,2 %) raadoista. Hautaamalla hävitettiin 90,8 % (85,3 %, 92,7 %), polttamalla 2,3 % (5,8 %, 2,3 %) ja muulla tavoin 6,3 % (8,5 %, 4,8 %). Lammas- ja vuohitiloja, joilta raatoja haettiin, oli 707 kpl (vuonna 2015 667 kpl, vuonna 2014 653 kpl ja vuonna 2013 677 kpl).

Tilasto lampaiden ja vuohien hävitystavoista vuosina 2009 - 2016 on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Lampaiden ja vuohien hävitystavat 2010 – 2016 lammas- ja vuohirekisterin tietojen mukaan 2010–2016.

Vuosi	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Kuolleet ja lopetetut, kpl	6115	7326	6356	8014	7609	9288	9682
Hävitystapa ilmoitettu, kpl	6063	7150	5675	6915	6814	8345	8646
Hävitystavat, koko maa:							
Käsittelylaitos	3245	3633	2976	4226	4624	5488	5850
Hautaus	1962	2324	2478	2445	2057	2595	2646
Poltto	224	275	225	244	132	262	150
Muu	632	918	666	1099	796	943	1036
Yhteensä	6063	7150	6345	8014	7609	9288	9682
Hävitystavat, keräilyalue:							
Käsittelylaitos		3554	2943	4216	4621	5480	5843
Hautaus		906	756	593	533	874	742
Poltto		155	177	138	71	145	96
Muu		678	502	1029	740	771	905
Yhteensä		5293	4378	5976	5965	7270	7586
Hävitystavat, syrjäinen alue:							
Käsittelylaitos		79	33	10	3	8	7
Hautaus		1418	1722	1852	1524	1721	1904
Poltto		120	48	106	61	117	54
Muu		240	164	70	56	172	131
Yhteensä		1857	1967	2038	1644	2018	2096

Sikojen ja siipikarjan raatoja tuli keräilyn kautta Honkajoki Oy:lle yhteensä 6,8 milj. kg. Määrä oli edellisinä vuosina ollut tasaisesti 7,1 milj. kg. Tiloja, joilta raatoja haettiin, oli 1135 kpl (vuonna 2015 1177 kpl, vuonna 2014 1247 kpl ja vuonna 2013 1339 kpl). Turkiseläimistä minkiruhoja tuli käsiteltäväksi Honkajoki Oy:lle 41,8 tn ja ketunruhoja 314,5 tn.

Käsitlemättömien sivutuotteiden käyttö luonnonvaraisten eläinten ruokintaan

Toimijan on ilmoitauduttava eläintunnistusjärjestelmälain 238/2010 mukaiseen haaskaruokintapaikkarekisteriin aloittaessaan käsitlemättömien sivutuotteiden käytön sivutuoteasetuksen (EY) N:o 1069/2009 19 artiklan mukaiseen eläinten ruokintaan. Rekisteröinti kuuluu kunnaneläinlääkärille. Lisäksi toimijan on kuukausittain ilmoitettava haaskaruokintapaikkaan toimitettujen sivutuotteiden määrä.

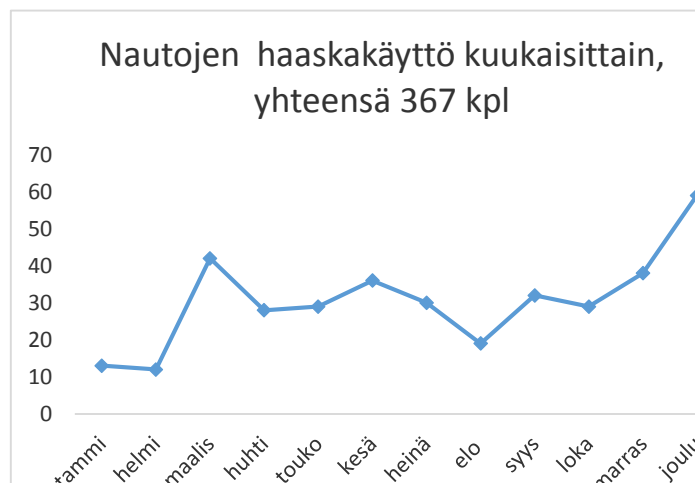
Valvontasuunnitelman mukaan kunnaneläinlääkäreiden tekemät tarkastukset tuli kohdentaa ensisijaisesti paikkoihin, joiden toiminnassa on havaittu tai epäilty olevan puutteita. Muussa tapauksessa tarkastukset kohdennettiin paikkoihin, joissa houkuttimena käytetään maataloilta peräisin olevia raatoja. Tarkastuksia oli mahdollista tehdä myös paperitarkastuksina, joissa haaskatoimijan kirjanpitoa ja käyttöilmoitustietoja verrattiin tilan tekemiin poistoilmoituksiin.

Haaskapaikkarekisteristä 2.3.2017 ajatun tiedon mukaan Suomessa oli 549 kpl haaskapaikkaa 147 kunnan alueella (helmikuussa 2015 420 kpl, 110 kunnan alueella). Haaskatoimintaa oli eniten Pohjois-Suomen (144 kpl) ja Länsi- ja Sisä-Suomen (135

kpl) aluehallintovirastojen alueilla, joissa puolet kaikista haaskapaikoista sijaitsi. Pohjois-Suomen alueella haaskapaikkoja oli eniten Kuhmossa, jossa oli 40 haaskapaikkaa ja Länsi- ja Sisä-Suomen kunnista Kauhavalla 17 kpl. Karhujen luontokuvausta ja katselua varten perustettuja haaskapaikkoja oli Pohjois- ja Itä-Suomen aluehallintovirastojen alueilla, jonne myös ammattimainen ja laajamittainen luontokuvaus- ja katselutoiminta on keskittynyt. Muualla haaskanpidon syynä oli pääasiassa pienpetojen pyynti tai muiden kuin karhujen kuvaus ja katselu.

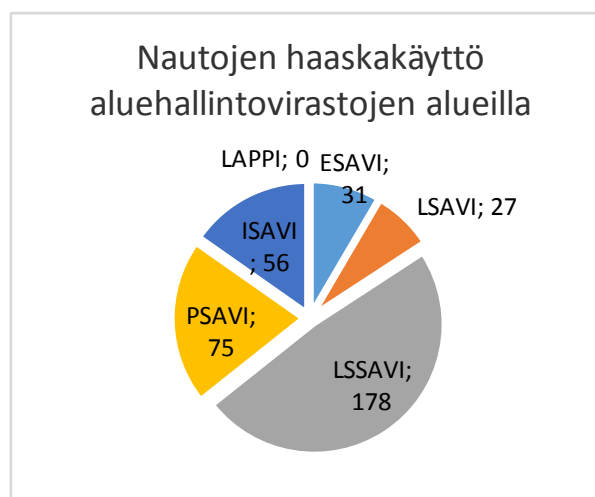
Yleisimmin haaskaruokinnassa käytettävä aines on maataloilta haetut sianraadot ja kasvatettu kala. TSE-lainsäädännössä oleva riskiaineksen määrittely on muuttunut 5.8.2015 siten, että alle 12 kk ikäisissä nautoissa ei alhaisen BSE- riskin jäsenmaissa ole riskiainesta, eli niiden raadot luetaan kuuluvaksi sivutuoteluokkaan 2. Koska sivutuotelaissa sallitaan luokan 2 ja 3 aineksen käyttö haaskaruokinnassa, seurasi tästä, että tilalla itsestään kuolleita ja lopetettuja, alle vuoden ikäisiä nautoja on saanut 5.8.2015 alkaen viedä haaskalle, samoin nautaperäisiä, luokkaan 2 ja 3 kuuluvia teurastamosivutuotteita.

Nautojen käyttö haaskana oli nautarekisterin tietojen mukaan alkuvuoden melko vaatimatonta, mutta on alkanut lisääntyä reippaasti elokuun jälkeen.

Kuva 3. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen nautojen haaskakäyttö kuukausittain v 2016.

Nautarekisterin tietojen mukaan vuonna 2016 nuoria nautoja käytettiin haaskatarkoituksissa yhteensä 376 kpl. Suurinta nautojen haaskakäyttöä oli Länsi- ja Sisä-Suomen alueella.

Kuva 4. Tiloilla kuolleiden ja lopetettujen nautojen haaskakäyttö aluehallintovirastojen alueilla vuonna 2016.

Valvontasuunnitelman mukaan haaskapaikkojen tarkastukset kohdennetaan ensisijaisesti paikkoihin, joiden toiminnassa on havaittu tai epäilty olevan puutteita, joko oman havainnon tai valituksen perusteella. Muussa tapauksessa tarkastukset kohdennetaan paikkoihin, joissa houkuttimena käytetään maataloilta peräisin olevia sianraatoja. Näitä tarkastuksia tuli suunnitelman mukaan tehdä 1-2 kappaletta toimialuetta kohti.

AVI:n VASU-raportoinnin mukaan haaskapaikkatarkastuksia tehtiin yhteensä 26 kpl.

Turkiseläinten lajinsisäinen käyttö

Eläinten pitäjä ja – pitopaikkarekisteristä saatujen tietojen mukaan turkistarhoja, joissa harjoitettiin lajinsisäistä käyttöä kettujen ruokinnassa, oli yhteensä 162 (vuonna 2015 160, 2014 142) ja supikoirien ruokinnassa 25 (vuonna 2014 25, 2013 24). Toiminta on keskittynyt pitkälti Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston alueelle, jossa turkistarhaus on muutenkin runsainta. Tilarehustamoiden tarkastuskäynneillä kunnaneläinlääkäriin tulee kiinnittää huomiota myös lajinsisäisen käytön edellytysten täyttymiseen.

BSE-näytteenotto luokan 1 käsittelylaitoksessa, valvonta ja sen toteutuminen

Luokan 1 käsittelylaitoksen BSE-näytteenottoa valvovan kunnaneläinlääkäri on huolehdittava, että kaikista laitokseen toimitetuista yli 48 kk ikäisistä itsestään kuolleista tai lopetetuista nautaeläimistä ja yli 18 kk ikäisistä lampaista ja vuohista lähetetään näyte Eviraan tutkittavaksi. Kunnaneläinlääkäri vastaa näytteenoton säännöstenmukaisuudesta ja luotettavuudesta. Fyysisen näytteenoton suorittavat kunnaneläinlääkäriin kouluttamat käsittelylaitoksen työntekijät. Kunnaneläinlääkäri raportoi kuukausittain Eviraan suorittamistaan valvontakäynneistä, otetuista näytemääristä sekä tapauksista, joissa näytettä ei jostain syystä saatu. Eläinlääkäri teki 99 näytteenottoon liittyvää valvontakäyntiä.

Käsittelylaitokseen tuli laitosta valvovan eläinlääkäriin kuukausiraporttien mukaan 10 931 kpl yli 48 kk ikäistä nautaa (vuonna 2015 12 215 kpl, vuonna 2014 10 412 kpl). Näyte saatiin otettua noin 88 %:sta. Yli 18 kk ikäisten lampaiden ja vuohtien raatoja tuli käsittelylaitokseen yhteensä 1887 kpl (vuonna 2015 1 859 kpl ja vuonna 2014 1 666 kpl). Näyte saatiin otettua noin 79 %:sta. Ne raadot, joista näytettä ei saatu, olivat pääosin kesähelteillä pilaantuneita, pahoin tulipaloissa tuhoutuneita, eläinsuojelutapauksia tai niiltä puuttuivat tunnistetiedot

Sivutuotteiden sisämarkkinakauppa, tuonti ja vienti

Sivutuotteille myönnettiin sivutuoteasetuksen artiklan 48 mukaisia tuontilupia yhteensä 49 kappaletta: 47 kpl luokan 2 ainekselle turkiseläinten rehuksi ja 2 kpl luokan 2 pakastetuille minkiruhoille nahkontaa varten. Tuontilupien voimassaoloaika on 3 vuotta linjassa Eläintautilain 441/2013 sisämarkkinatoimijoiden rekisteröintien kanssa. Vuonna 2013 uudet ulkomaiset toimijat hakivat ahkerasti tuontilupia ja tämän takia uusintahakemuksia oli paljon vuoden 2016 aikana.

Sivutuoteasetuksen mukaan TRACES-järjestelmässä raportoidaan sivutuotteista vain luokkien 1 ja 2 sivutuotteet sekä luokan 3 käsitelty eläinvalkuainen. Kunnaneläinlääkäriin kuittausta vaaditaan luokan 1 ja 2 sivutuotteiden sekä käsitellyn eläinvalkuaisen osalta. Kunnaneläinlääkärit ovat järjestelmällisesti kuitanneet saapuvia eriä vuoden 2016 osalta. Varsinaisia saapumistarkastuksia paikan päällä on suoritettu enemmän kuin edellisinä vuosina. Virkaeläinlääkäreiden avuksi on olemassa ohje toimijoille ja eläinlääkäreille raportoinnista TRACES-järjestelmässä.

Sivutuotteiden tuontilupien käsittelyä ja valvontaa on kehitetty, jotta se vastaa sivutuoteasetuksen ja kesällä 2015 voimaan astuneen sivutuotelain vaatimuksia. Tuontilupia sivutuotteista saaduille tutkimus- ja kaupallisille näytteille myönnettiin yhteensä 36 kappaletta. Valtaosa myönnetyistä tuontiluvista oli luokan 3 sivutuotteille.

Suomen eläinlääkinnällisillä rajatarkastusasemilla (Helsingin satama, Helsinki-Vantaan lentoasema ja Vaalimaa) tarkastettiin yhteensä 558 sivutuote-erää, joista 9 erää oli kauttakuljetuksia Venäjälle. Valtaosa tarkastetuista sivutuote-eristä oli eläinten rehuja. Tarkastuksia tehtiin myös verituotteille, lannoitteille, höyhenille, vuodille ja nahoille sekä trofeille.

3 TOIMINNAN JA TUOTTEIDEN SÄÄNNÖSTENMUKAISUUS

3.1 Todetut puutteet ja niiden yleisyys

Sivutuotealalla on hyvin erityyppisiä toimijoita ja siten myös todetut puutteet vaihtelevat paljon. Omavalvontasuunnitelmaan liittyvät puutteet ovat yleisiä, samoin kirjanpidossa, kaupallisissa asiakirjoissa ja tuoteselosteissa esiintyi puutteita monien toimijoiden keskuudessa. Polttolaitosten kohdalla tyypillisin puute liittyi polttolämpötilan varmentamiseen tai sen testaamiseen, että uunin lämpömittari mittaa todellista polttolämpötilaa. Valvontaviranomaiset kirjasivat havaitsemansa puutteet ja edellytetyt toimenpiteet tarkastuspöytäkirjoihin ja antoivat tarvittaessa määräaikoja puutteiden korjaamiselle.

Lampaiden ja vuohien raatojen toimittaminen käsittelylaitokseen keräilyalueella on vähitellen lisääntynyt, mutta edelleenkin noin 20 % raadoista haudataan tai hävitetään muilla keinoin. Nautojen osalta tilanne on huomattavasti parempi. BSE-näytteitä ei saada otettua noin 12 %:sta nautoja eikä noin 20 %:sta pikkumärehtijöitä.

Tuottajien nautarekisteriin merkitsemien käsittelylaitokseen toimitettujen nautojen määrä oli noin 1800 nautaa suurempi kuin käsittelylaitoksen nautarekisteriin ilmoittamien vastaanotettujen nautojen määrä. Käsittelylaitoksen vastaanottaman nautamäärän mukaan laskettuna nautojen asianmukainen hävittäminen keräilyalueella käsittelylaitoksen kautta olisi 95 %:n asemesta 91 %.

Nautojen, lampaiden ja vuohien kotiteurastusten määrät ovat nautarekisterin tietojen mukaan nousseet keräilyalueella hiljalleen vuosi vuodelta. Edellisvuoden tapaan kotiteurastuksen sivutuotteiden hävittäminen käsittelylaitoksen on vähäistä.

Lähes kaikki turkistarhat, jotka kasvattavat kettuja ja/tai supeja käyttävät Suomelle annettua lajinsisäisen käytön poikkeusta (n 1000 kpl). Lajinsisäistä ruokintaa voi harjoittaa ainoastaan eläintenpitäjä- ja pitopaikka rekisteriin rekisteröidyillä turkistarhoilla. Rekisterissä tulee olla merkintä lajinsisäisestä käytöstä. Rekisterissä on merkintä käytöstä kuitenkin vain murto-osalla toimijoista.

Haaskapaikkoja on rekisteröity kiitettävästi, mutta rekisteröimättömiä haaskapaikkoja paljastuu edelleen useita vuodessa. Tavallista on, että käyttöilmoitukset sivutuotteiden viennistä haaskalle ja haaskatoiminnan keskeyttämisestä jäävät usein tekemättä.

3.2 Puutteiden analyysi

Laitosvalvonta

Eviran koostamat tiedot kunnaneläinlääkäreiden valvonnoissa havaitsemista puutteista perustuvat Eviraan toimitettuihin tarkastuskertomuksiin. Vuonna 2016 niitä toimitet-

tiin lähes kaikista tehdyistä valvonnoista lukuun ottamatta tilarehustamoiden tarkastuskertomuksia.

Paikalliset valvojat ja Evira tekivät yhteensä 118 tarkastusta. Puutteita todettiin näissä valvonnoissa yhteensä 152. Puutteista 85 havaittiin lannoitevalmisteita valmistavissa laitoksissa. Hyväksyntätarkastuksen yhteydessä havaittuja puutteita näistä oli 13 ja loput 72 hyväksytyjen laitosten tarkastuksessa esille tulleita puutteita.

Hyväksyntätarkastuksissa on kahta käytäntöä. Lannoitevalmisteita valmistavat laitokset tarkastetaan laitoksen ollessa jo toiminnassa ja tarkastuksesta tehdään erillinen päätös johon kirjataan todetut puutteet. Muut laitokset tarkastetaan ennen toiminnan aloittamista ja hyväksymistarkastuksissa todettujen puutteiden korjaaminen annettuihin määräaikoihin mennessä on hyväksymisen edellytys, eikä niitä ole tästä syystä laskettu puutteiden kokonaismäärään mukaan.

Laitosvalvonnassa havaitut, riskiluokaltaan pienemmät puutteet (luokan 3 puutteet) liittyivät omavalvontasuunnitelmiin, kaupallisiin asiakirjoihin, sivutuotteiden merkitsemiseen, kirjanpitoon (puhdistus, perehdytys, lämpötilaseuranta, tuhoeläintorjunta), epäsiisteyteen, jäljitettävyyteen, pakkausmerkintöihin, näytteenottoon ja näytteiden analysoimiseen. Luokan 3 puutteita todettiin yhteensä 79 kpl.

Luokan 2 puutteiksi kirjataan asioita, jotka ovat vakavuudeltaan luokan 3 ja 1 puutteiden välissä. Tällaisia olivat esimerkiksi kriittisten pisteiden seuraamisen laiminlyöminen ja näytteenottosuunnitelman puuttuminen/suunnitelman toteuttamisen laiminlyöminen kokonaan, puutteet polttolämpötilan mittaamisessa tai varmentamisessa, omavalvontasuunnitelman puuttumiseen ja lääkekirjanpidon laiminlyöminen. Luokan 2 puutteita kirjattiin yhteensä 62.

Vakavia puutteita, joiden perusteella toiminnasta aiheutuu vaaraa eläinten, ihmisten tai ympäristönturvallisuudelle kirjattiin kahdesta lannoiteita valmistavasta laitoksesta yhteensä 6. Puutteet liittyivät laitoksilla kiellettyjen raaka-aineiden käsittelyyn, rakenteisiin ja ristikontaminaatioon käsitellyn ja käsittelemättömän aineksen välillä. Laitoksilla esiintyneet puutteet korjattiin Eviran vaatimien toimenpiteiden mukaisesti. Polttolaitoksissa luokan 1 puutteiksi kirjattiin 5 polttolämpötilan mittaamisen tai varmentamisen täydellistä laiminlyöntiä. Luokan 1 puutteita todettiin yhteensä 11 kpl.

Kotimaisesta valmistuksesta otetuista sivutuoterehunäytteistä analysoitiin pääsääntöisesti salmonella ja enterobakteerit. Noin puolet näytteistä oli lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Salmonellaa todettiin yhdessä turkiseläinten täysrehussa. Enterobakteerien määrä ylitti sivutuoteasetuksen salliman tason kahdeksassa valmistuksen valvonnassa otetussa näytteessä. Näytteet olivat lemmikkieläimille valmistettuja raakaruokia. Ylityksen tasosta riippuen Evira joko antoi huomautuksen toimijalle tai kuuli toimijaa ylityksen johdosta. Kuulemisen seurauksena Evira joko kielsi näiden rehuerien markkinoille saattamisen ja edellytti toimijalta selvityksiä toimenpiteistä, joihin em. tutkimustulosten johdosta oli ryhdytty tai totesi kieltämisen saatujen selvitysten perusteella tarpeettomaksi.

Polttolaitoksissa tyypillisimmät puutteet liittyivät kirjanpitoihin ja polttolämpötilan seurantaan ja vuosittaiseen lämpömittarin tarkastukseen ulkopuolisella taholla. Vanhoissa tilakohtaisissa polttolaitoksissa ei aina ole vakiovarusteena lämpömittaria, jolla voitaisiin varmentaa raatojen polttolämpötila polttokohtaisesti. Rinnakkaispolttolaitoksissa ei uusissakaan laitteissa ole aina polttolämpötilan seurantamahdollisuutta. Näissä tapauksissa toimijan on mittaautettava polttolämpötila ulkopuolisella toimijalla vuosittain ja esitettävä tosine mittauksesta valvojalle. Tätä velvoitetta on toimijoiden ollut vaikea muistaa; siitä ei ole riittävästi tiedotettu tiloille tai mittaaminen on laiminlyöty sen maksullisuuden vuoksi. Kunnissa, joissa on runsaasti tilapolttolaitteita, ratkaisuna on ollut kunnan valvojalle hankkima kannettavan lämpötilamittari. Valvoja huolehtii

kannettavan mittalaitteen kalibroinnista. Kaupallisten tuhkaamoiden kohdalla mittalaitteiden tarkastukset on hoidettu pääsääntöisesti asianmukaisesti. Nämä puutteet varmennettiin korjatuiksi yleensä toimijan valvojalle jälkikäteen toimittamien asiakirjojen ja mittaustodistusten avulla.

Sivutuotekuljetuskaluston tarkastuksissa havaittiin puutteita kolmessa kuljetuksessa. Näistä kahdesta puuttuivat ajoneuvosta sivutuoteasetuksen mukaiset tunnistemerkinnät ja yhden kuljetuksen pesukirjanpito puuttui. Lisäksi tarkastuksissa selvisi, että toimijoista kaksi ei ollut rekisteröitynyt Eviraan.

Sivutuotteiden säännöstenvastainen hävittäminen

Nautarekisterin tuottajailmoitusten perusteella naudat raatojen hävittäminen keräilyalueella hautaamalla oli lisääntynyt hitusen edellisestä vuodesta ollen kuitenkin edelleen alle 3 %. Taulukossa 5 on esitetty tiloilla kuolleiden, kerättyjen ja laittomasti haudattujen nautojen määrät keräilyalueella nautarekisterin mukaan vuosilta 2007 – 2016.

Taulukko 5. Tiloilla kuolleet ja lopetetut naudat ja niiden hävittäminen keräilyalueella 2007- 2016.

	Kuolleita	Kerättyjä	Haudattuja
2007	38 809	29 091	5 685 (15%)
2008	35 221	30 759	3 666 (10%)
2009	35 015	31 648	2 856 (8%)
2010	38 663	35 743	2 545 (7%)
2011	37 597	35 342	2 055 (6 %)
2012	35 884	34 006	1 636 (5%)
2013	38 435	37 096	1 205 (3%)
2014	36 424	35 171	1 164 (3%)
2015	37 824	36 776	979 (2,5%)
2016	39 614	37 965	1 103 (2,8%)

Käsittelylaitoksen vastaanottaman nautamäärän mukaan laskettuna nautojen asianmukainen hävittäminen keräilyalueella käsittelylaitoksen kautta olisi 95%:n asemesta 91 % ja muilla tavoin hävitettyjen osuus 9 % (haudattu, haaskakäyttö, poltto, muu ilmoittamaton tapa). Edellisvuoden selvitysten perusteella käsittelylaitoksen vastaanottokuittauksia voitaneen pitää luotettavina ja saatua poikkeamaa todenmukaisena. Syy poikkeamaan johtunee edellisvuoden tapaan pääsasiassa siitä, että toimija oli todennäköisesti antanut raadon hävitystavalle väärän koodin joko vahingossa tai tiedon puutteen vuoksi. Osassa näistä tapauksista kyseessä lienee kuitenkin tarkoituksellisesti väärin ilmoitetusta hävitystavasta. Raato on saatettu hävittää hautaamalla, viety haaskaksi tai syötetty koirille, mikä on yleistä etenkin vasikoiden kohdalla.

Säännöstenvastaisesti haudattujen nautojen määrä suhteessa kuolleiden nautojen määrään on samaa tasoa kaikkien keräilyalueella sijaitsevien aluehallintovirastojen alueella eikä millään alueella hautaaminen ole muita runsaampaa. Taulukossa 6 on esitetty nautarekisterin tietojen perustella keräilyalueella sekä vertailun vuoksi myös syrjäisellä alueella haudatuksi ilmoitettujen raatojen määrä aluehallintovirastojen alueille vuosina 2010- 2016.

Riittämättömien näytteenottosuunnitelmien tai niiden puutteellisen toteutuksen seurauksena toimija ei välttämättä saa todellista kuvaa raaka-aineiden tai valmiiden tuotteiden mikrobiologisesta laadusta.

Raatojen sekä kotiteurastuksen sivutuotteiden hautaaminen eläintiheällä keräilyalueella sisältää riskin ihmisten ja eläinten terveydelle sekä ympäristölle. Hautauspaikan väärä sijainti, valvonnan puute sekä liian lähelle pintaa tapahtuva hautaaminen voivat aiheuttaa mahdollisen taudin leviämisen tai tarttumisen hyönteisten tai muiden eläinten välityksellä. Lisäksi riskinä on pohjaveden saastuminen.

Kun raatokeräilyn tilaaminen viivästyy tai jää tekemättä, pihapiirissä lojuva raato houkuttelee niin tuho- kuin petoeläimiä pihapiiriin. Vastaavasti hautaamaton raato maastossa houkuttelee suurpetoja siirtymään alueelle, mikä aiheuttaa mahdollisesti vaaraa lähialueen asukkaille ja metsässä liikkuville ihmiselle. Kummassakin edellä mainitussa tapauksessa TSE-näytteenotto käsittelylaitoksella jää näistä raadoista tekemättä. Pikkumärehtijöiden kohdalla huolestuttavaa on lisäksi se, että keräilyalueen raadoista hävitetään noin 20 % muilla tavoin kuin toimittamalla ne käsittelylaitokseen ja TSE-näytteenoton piiriin. Näytteiden saanti olisi erittäin tärkeää paitsi tautiseurannan vuoksi myös siksi, että Suomen luokitus mitättömän alhaisen klassisen scrapie-riskin maana säilyisi.

Haaskanpitäjät eivät tehneet aktiivisesti käyttöilmoituksia eläinperäisen aineksen viennistä haaskapaikalle tai kaikki tiedot niistä eivät kulkeudu Eviraan. Tällöin on mahdotonta kontrolloida haaskalle päätyvän aineksen määrää ja laatua. Haaskapaikasta saattaa muodostua sivutuotteiden hävityskeino. Jos houkuttimena haaskapaikalla käytetään ainoastaan luonnonvaraisia eläimiä esim. kolarieläimiä tai hirven metsästyksen teurasjätteitä, ei haaskatoimintaa tarvitse rekisteröidä eikä kuukausi-ilmoituksia tehdä. Näin välttyään myös haaskapitoon muuten liittyviltä rekisteröinti ja valvontakustannuksilta. Havaittavissa on ollut, että tällainen haaskapito on yleistynyt.

Puutteelliset ajoneuvojen merkinnät voivat johtaa sivutuotteiden päätyminen väärään käyttökohteeseen. Tehtyjen kuljetustarkastusten ja niissä havaittujen puutteiden perusteella todennäköisyys, että eläinperäisiä sivutuotteita päätyisi väärään käyttökohteeseen, on pieni.

Puutteiden syyt

Toimijoiden säännöstenvastainen toiminta johtuu osittain tiedon ja ymmärryksen puutteesta sekä resurssien vähyydestä. Esimerkiksi sivutuotteita rehuksi käsittelevillä pienillä toimijoilla ei aina ole riittävästi asiantuntemusta ja resursseja tehokkaiden HACCP-järjestelmien ja laadunvarmistussuunnitelmien laatimiseksi ja/tai noudattamiseksi. Kustannukset rajoittavat myös sellaisia tila- ja laiteinvestointeja, joilla voitaisiin parantaa rehujen turvallisuutta tai hygieenistä laatua. Osittain todetuissa puutteissa on kuitenkin kyse tietoisesta säästöjen rikkomisesta esimerkiksi taloudellisista syistä johtuen: säännösten noudattaminen aiheuttaa kustannuksia, eikä esimerkiksi HACCP-perusteisten omavalvontasuunnitelmien ja kirjanpidon hyötyjä ymmärretä tai haluta ymmärtää. Puutteisiin puuttumisen lisäksi tarkastuksilla onkin suuri merkitys myös toimijan ohjaamisen ja neuvomisen kannalta.

Lannoitesektorilla havaittujen puutteiden määrään vaikutti se, että valvonnan painopisteenä olivat aiemmasta poiketen toiminnassa olevien laitosten tarkastukset. Tällöin valvonnassa korostuivat etenkin omavalvontasuunnitelman päivittämiseen ja toteuttamiseen liittyvät puutteet. Valvonnan painopisteen muuttumiseen on vaikuttanut se, että hyväksyntää hakeneiden lannoitevalmisteita valmistavien laitosten määrä on selvästi vähentynyt aiempiin vuosiin verrattuna.

Syiksi toimijoiden säädösten vastaiseen toimintaan olivat AVIT arvioineet VASU-raporteissaan toimijoiden ammattitaidon puutteen, taloudelliset ja terveydelliset ongelmat ja valvonnan riittämättömät resurssit ja siitä seuraavan tehtävien priorisointipakon.

Ilmoittamattomat haaskapaikat ja käyttöilmoitusten tekemättä jättäminen johtunevat pääsääntöisesti tietämättömyydestä tai viitseliäisyyden puutteesta. Etenkin ilmoittaminen omalla maalla pidettävästä haaskapaikasta pienpetojen metsästystä varten ja vähäisen sivutuotemäärän vienti haaskalle ei ehkä tunnu toimijasta tarkoituksenmukaiselta. Toisaalta maastoon jätettyjen raatojen kohdalla kyseessä voi olla myös raatokeräilyn kiertäminen, hautaamisesta annettujen säädösten rikkominen tai laittomasta karhun tai muun suurpedon metsästyksestä.

4 AUDITOINNIT JA MUU SAATU PALAUTE

DG SANTE:n suorittamat tarkastukset

DG SANTE ei tehnyt vuonna 2016 sivutuotevalvontaan liittyviä auditointeja. Vuoden 2016 alussa oli aiemmista auditoinneista auki 3 suositusta (2011–8959-1 ja 2 sekä 2014–7067-2). Vuoden 2011 suositukset liittyivät pääosin sivutuotteiden valvontajärjestelmään ja niiden korjaaminen voitiin todentaa vasta nyt, kun sivutuotelaki oli saatettu voimaan ja 2011 auditoinnilla kritiikkiä saanut sivutuotevalvontaorganisaatio oli uudistettu ja se oli ollut toiminnassa jonkin aikaa. Vuoden 2014 suositus liittyi sisämarkkinakauppaan ja TRACES-järjestelmän käyttöön.

Vuoden 2011 molempien suositusten osalta selvitykset tehdyistä korjaavista toimituksista lähetettiin DG SANTE:n arvioitaviksi sulkemista varten. Ensimmäinen vuoden 2011 suosituksista saatiinkin suljettua. Valvonnan vaikuttavuutta koskeva jälkimmäiseen suositukseen pyydettiin lisätietoja AVI:n tekemistä kuntien sivutuotevalvontaan kohdistuneista AJO-käynneistä.

Auditoinnit

Sivutuotteisiin liittyviä ohjaus- ja arviointikäyntejä suunniteltiin tehtäväksi 2 kpl. Käytettävissä olevin resurssien puitteissa toinen näistä pystyttiin toteuttamaan. Toteutunut AJO liittyi tarkastuseläinlääkärin tekemään sivutuotteiden rehukäytön valvontaan teurastamossa. AJO-käynnit on todettu hyödyllisiksi, ja niiden tekemistä on tarkoitus jatkaa myös tulevaisuudessa.

AVI:t tekivät koko ympäristöterveydenhuoltoon kohdistuvia yhteisiä arviointi- ja ohjauskäyntejä. Kyseisillä käynneillä katsottiin koko valvonnan kokonaisuutta, johon kuuluu myös sivutuotevalvonta. AJO-käynneillä käytiin läpi mm. toimintaohjeita, resursseja, koulutusta ja viestintää. Yhtään kohdekäyntiä sivutuotevalvontakohteisiin ei vuonna 2016 tehty.

Rehu- ja lannoitevalvontayksikkö osallistui valvontaosaston yhteiseen ohjeita koskevaan auditointiin. Auditoinnissa toimijoilta saatiin arvokasta palautetta ohjeistukseen ja sen kehittämiseen liittyen. Palautetta hyödynnetään toimijoiden ja valvojien ohjeistuksen kehittämisessä.

5 ENNALTAEHKÄISEVÄT JA KORJAAVAT TOIMENPITEET

5.1 Toimijoiden säädösten tuntemuksen varmistaminen

Säännölliset tarkastukset ja niiden kohdentaminen riskiperusteisesti parantavat toimijoiden lainsäädännön tuntemusta ja vaatimusten noudattamista. Valvontaviranomai-

sia kouluttamalla on pyritty välittämään ajankohtaista tietoa säädöksistä myös toimijoille. Uusia, toimijoille suunnattuja ohjeita laadittiin ja vanhoja ohjeita ja internet-sivuja päivitettiin. Tarkempi kuvaus on esitetty kappaleessa 5.3. Päivittäisellä valvojien ja toimijoiden henkilökohtaisella ohjaamisella ja neuvomisella puhelimitse sekä sähköpostitse on suuri merkitys etenkin uusien toimijoiden ja valvojien kohdalla. Sekä valvojille että toimijoille on pyritty viestittämään mahdollisuudesta olla tarvittaessa yhteydessä keskusviranomaiseen.

5.2 Toimijoille annetut seuraamukset ja puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen

Useimmissa tapauksissa laitosvalvonnassa todettujen puutteiden korjaaminen todennettiin toimijan lähettämän selvityksen perusteella. Tarpeen vaatiessa valtuutettu tarkastaja tai paikallinen valvova viranomainen, kuten kunnaneläinlääkäri tai tarkastuseläinlääkäri, tarkasti yksittäiset korjaavat toimenpiteet paikan päällä. Korjaavat toimenpiteet tarkastettiin kuitenkin viimeistään seuraavan tarkastuskäynnin yhteydessä. Tarkastuskäyntejä lisättiin, jos toiminnassa todettiin paljon puutteita tai ne olivat luonteeltaan vakavia. Yhtään rekisteröintiä tai hyväksyntää ei tarkastuksissa todettujen puutteiden perusteella peruutettu.

Säännösten vastaisesta raatojen tai muiden sivutuotteiden hävittäminen tai käyttö paljastuu yleensä joko suunnitelman mukaisella tarkastuksella, mutta erittäin usein jonkin muun valvontasektorin tarkastuksen yhteydessä. Varsin usein sivutuoterikkomuksia paljastuu eläinsuojelutarkastuksen sivulöydöksenä tai ympäristövalvonnan ilmoituksen perusteella. Vastaavasti sivutuotetarkastus johtaa usein havaintoihin eläinsuojelu-, merkintä- ja rekisteröinti- tai ympäristöpuolenrikkeistä. Usein tieto raatojen tai muiden sivutuotteiden hävittämisestä saadaan ulkopuolisen tahon ilmoituksesta. Ilmoituksia tulee Eviraankin useita vuodessa. Tyypilliset ilmoituksen koskevat maastosta tai tilan alueelta löytyneitä raatoja, epäilyttäviä haaskapaikkoja. Eviraan tulleiden ilmoitusten selvittäminen siirretään paikalliselle viranomaiselle.

Eviran tietoon tuli kaksi tapausta, jossa käräjäoikeus on antanut tuomion nautojen hautaamisesta keräilyalueella. Toisessa tapauksessa kyseessä oli paitsi sivutuotelainrikkomisesta myös eläinsuojelurikoksesta sekä eläintunnistusjärjestelmästä annetun lain rikkomisesta. Yhteinen rangaistus näistä rikoksista oli 60 päivää ehdollista vankeutta. Toisessa tapauksessa tuomio annettiin sivutuotelain rikkomisen ohella ympäristön turmelemisesta. Rangaistuseuraamus oli sakko. Lisäksi vastaaja tuomittiin menettämään valtioille raatokeräilyn laiminlyönnistä saamansa taloudellinen hyöty.

Sen sijaan käräjäoikeus ei tuominnut syyttäjän vaatimaan sakkorangaistukseen haaskatoimijaa, joka oli vuonna 2014 käyttänyt haaskalla houkuttimena naudan teurasjätettä ja päätä. Oikeus katsoi, että EU-lainsäädökset ovat hankalasti saatavilla ja vaikeaselkoisia toimijoille. Sivutuotteista ei myöskään katsottu aiheuttavan talvipakkasilla tautivaaraa. Oikeus katsoi rikkomuksen vähäiseksi.

Tapauksissa, joissa toimijan todetaan syyllistyneen sivutuotelain rikkomiseen toimijaa kuullaan ja hänelle annetaan mahdollisuus antaa selvityksensä asiassa. Usein toimija korjaa tarkastuksella havaitut virheet jo tässä vaiheessa, eikä jatkotoimenpiteisiin ole tarvetta ja asia raukeaa tähän. Tyypillinen tapaus on esimerkiksi puuttuneen haaskakirjanpidon tai kuukausi-ilmoituksen laatiminen ja toimittaminen kunnaneläinlääkärille sähköpostitse. Aina puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistaminen ei siis edellytä paikanpäällä tehtävää uutta tarkastuskäyntiä.

Eviran tietoon tuli kymmenkunta tapausta, joissa toimija korjasi toiminnassaan todetun puutteen vasta määräyksen saatuaan. Tyypillisimmät tapaukset liittyivät raatoke-

räilyyn laiminlyötiin raatojen jäädessä pihapiiriin lojumaan. Kahdessa tapauksessa toimija ei noudattanut määräystä ja valvontaviranomainen siirsi tapauksen Eviralle, joka sivutuotelain mukaan voi tehostaa annettua määräystä uhkasakolla tai teettämishallalla. Tapauksen käsittely on edelleen kesken.

5.3 Valvontajärjestelmään liittyvät korjaavat toimenpiteet

Kunnaneläinlääkäreiden suorittama sivutuotevalvonnan maksullisuus lisättiin maa- ja metsätalousministeriön 8.12.2015 voimaan tulleeseen asetukseen 1587/2015 kunnaneläinlääkäreiden maksullisista suoritteista. Epäselvyys maksullisen ja maksullisuuden ulkopuolelle jäävistä toiminnoista on herättänyt runsaasti keskustelua ja epäyhtenäisyyttä toimintaan kentällä. Sivutuotevalvontapäivässä lokakuussa 2016 Eviran lakimies piti esityksen sivutuotevalvonnan maksullisuudesta. Evira tulee laatimaan yhteisen linjauksen ja ohjeistuksen eläinlääkintähuollon piiriin kuuluvan valvonnan laskutuksesta.

Vuoden 2017 poltto- ja rinnakkaispolttolaitosten hyväksyntäedellytyksiä ja valvontakäytäntöjä muutettiin ja tarkastuskertomuspohja uusittiin. Yksinomaan raatojen hävittämiseen tiloilla käytettyjen polttokonttien rinnalle on yhä enenemässä määrin tullut rinnakkaispolttolaitoksia. Vuonna 2016 hyväksytyt tilakohtaiset laitteet olivat pääosin rinnakkaispolttolaitoksia. Näiden laitteiden käyttötarkoitus ei ole yksinomaan raatojen hävittäminen vaan energian tuottaminen polttamalla raatoja yhdessä muun aineksen, kuten hakkeen tai olkien kanssa. Laitteiden toiminta poikkeaa perinteisestä polttokontista, joten valvonnoissa on kiinnitettävä huomioita uudenlaisiin seikkoihin. Lisäksi oli havaittavissa, että toimijat hankkivat polttolaitteita entistä enemmän käytettyinä. Tällaisen laitteiden hyväksynnän edellytyksiä oli myös tarpeen täsmentää. Lisäksi vuoden 2016 polttolaitosten valvonnoista saatujen palautteiden johdosta, toimintavaatimuksia muutettiin mm. kirjanpidon, omavalvonnan ja polttolämpötilojen varmentamisen osalta.

Pikkumärehtijöiden keräilyyn tehostaminen otettiin yhdeksi vuoden 2017 sivutuotevalvonnan painopistealueeksi. Kunnaneläinlääkärit tulevat tekemään kohdennettuja tarkastuksia Eviran ohjeistuksen mukaan lammastiloille, joilla eläinrekisteritietojen perusteella raatojen hävitetään säädösten vastaisesti. Näin saadaan myös TSE-näytteenottoa tehostettua. Hävityksen valvonta helpottuu myös, kun Honkajoki Oy saa rajapinnan lammas-vuohirekisteriin valmiiksi kevään 2017 kuluessa.

Taulukkoon 7 on listattu toimijoille ja valvojille laadittu sivutuotteisiin liittyvä kirjallinen ohjeistus. Ohjeita päivitettiin tarpeen mukaan. Sivutuotevalvonnan internet-sivuja päivitetään jatkuvasti ja tarpeen mukaan luodaan uusia sivuja. Muuta ohjeistusta ja neuvontaa on annettu puhelimitse, sähköpostitse, paikanpäällä sekä erilaisten koulutustilaisuuksien muodossa. Sähköpostitse ja puhelimitse tapahtuvaa ohjausta ja neuvontaa annetaan päivittäin sekä valvojille että toimijoille.

Sivutuotteisiin liittyvää koulutusta annettiin toimijoille yhdessä ja valvojille noin 15 eri tilaisuudessa. Toimijoille suunnattuihin tilaisuuksiin osallistui noin 400 henkilöä ja valvojille suunnattuihin tilaisuuksiin yhteensä noin 500 henkilöä. Turkisrehusektoria koulutettiin rehupäivien yhteydessä, tarkastuseläinlääkäreitä ja lihantarkastajia heille suunnattujen tilaisuuksien yhteydessä. Läänineläinlääkäreitä koulutettiin Evira-AVI-neuvottelupäivillä ja eläinlääkäriopiskelijoille pidettiin luentoja sivutuoteasioista osana Eläinlääketieteellisen tiedekunnan opetusta. Eviran sivutuotevalvonta järjesti lokakuussa 2016 sivutuotevalvontapäivän aluehallintovirastojen ja kuntien valvontaviranomaisille.

Taulukko 7. Viranomaisille ja toimijoille laadittu ohjeistus.

	2013	2014	2015	2016
Ohjeet toimijoille ja/tai valvojille				
- päivitetty, kpl	11	2	7	2
- uudet, kpl	4	3	1	0

6 TOIMINNAN RESURSSIT

Evira vastaa sivutuotelainsäädännön toimeenpanotehtävien johtamisesta, ohjaamisesta, kehittämisestä ja koulutuksesta sekä valvoo itse osaa sivutuotetoimijoista. Päätyönään sivutuotteiden kanssa Evirassa työskentelee 4 henkilöä lannoite- ja sivutuotejaostossa ja lisäksi sivutuotevalvonta liittyy muissa yksiköissä ja jaostoissa arviolta 5 henkilön tehtäviin.

Kunnaneläinlääkärien tehtäväkenttään liittyviä sivutuotevalvonnan tehtäviä on arviolta noin 150 - 200 kunnan alueella, joten valvontatehtävät työllistävät jossain määrin vastaavaa määrään kunnaneläinlääkäreitä. Osa kunnaneläinlääkäreistä on yksinomaan valvontatehtäviin keskittyneitä valvontaeläinlääkäreitä. Sivutuotevalvonnan ohjaus- ja koordinoititehtävät on yleensä keskitetty AVEissa yhdelle läänineläinlääkärille. Se, paljonko sivutuotevalvonta tosiasiallisesti vie AVIn tai kunnan valvontaviranomaisten henkilötyövuosia, vaihtelee suuresti eri alueiden välillä riippuen alueella sijaitsevien sivutuotealan toimijoiden määrästä.

Teurastamoissa ja pienteurastamoissa sekä niiden yhteydessä toimivissa leikkaamoissa ja laitoksissa valvontatehtävät kuuluvat Eviran tarkastuseläinlääkärille. Kunnaneläinlääkärit sekä kunnan elintarvikevalvontaviranomaiset hoitavat hyväksytyjen ja ilmoitettujen elintarvikehuoneistojen valvontaa. Lisäksi Lapin aluehallintovirastoille kuuluu poroteurastamoiden hyväksyntä ja valvonta. Valvontaan tarvittava aika riippuu alueella sijaitsevien elintarvikevalvontakohteiden määrästä ja tyypistä.

Evira voi käyttää valvonnassa apunaan kirjallisesti valtuuttamia tarkastajia, jotka toimivat tehtävässään Eviran valvonnassa. He voivat tehdä Eviran pyynnöstä viranomaisvalvontaa varten tarvittavia tarkastuksia, selvityksiä ja ottaa näytteitä. Näiden tarkastusten perusteella mahdollisesti tehtävät hallinnolliset päätökset tekee Evira. Sivutuotevalvontaan liittyvään näytteenottoon on koulutettu noin 10 valtuutettua tarkastajaa, joista osa tekee myös tarkastuksia.

Sivutuotevalvontaan on varattu Evirassa yhteensä noin kuusi henkilötyövuotta. Paikallisten valvojien, kuten läänin- ja kunnaneläinlääkäreiden työajastaan sivutuotevalvontaan käyttämä osuus on keskimäärin erittäin pieni (reilusti alle 10 %). Useilla alueilla on läänin-, kunnan- ja valvontaeläinlääkäreiden virkoja täyttämättä, mikä hankaloittaa myös sivutuotevalvontaa. Resurssin arvioiminen on valvonnan toimeenpanon osalta haastavaa, koska se on jaettu monelle sellaiselle taholle, joiden työpanoksesta vain osa kuluu sivutuotevalvontaan.

7 MUUTOKSET SEURAAVIEN VUOSIEN TOIMINTAAN

Evira on siirtynyt vuoden 2017 alussa prosessiorganisaatioon. Uudessa organisaatiomallissa sivutuotevalvonnasta on muodostettu oma alaprosessi, joka kuuluu eläinten terveys ja lääkitseminen-yksikön eläintaudit- ja sivutuote-jaostoon. Tähän jaostoon on sijoitettu kaksi sivutuoteprosessiin kuuluvaa henkilöä, joista toinen on sivutuoteprosessin omistaja. Sivutuoteprosessin rehukäytön asiantuntija on sijoitettu re-

hujen turvallisuus ja laatu-jaostoon ja lannoitekäytön asiantuntija lannoitevalmisteiden turvallisuus ja laatu-jaostoon. Lisäksi sivutuoteprosessissa tehdään yhteistyötä eläinlääkinnällisen rajatarkastuksen ja sisämarkkinakaupan sekä elintarvikehygienian ja lihan tarkastus jaostojen kanssa. Sivutuotevalvonnan suunnittelu-, ohjaus- ja kehittämisvastuu koko sivutuotevalvonnan koordinoinnin osalta on sivutuotevalvonnan alaproessilla.

Eviran sivutuotevalvontasuunnitelman laatiminen laitosten valvonnan osalta konkreettisenä valvontakohdelistana, on selkeyttänyt kunnaneläinlääkäreiden valvontavelvoitetta ja tavoiteltu valvonnan määrä on saavutettu selvästi. Myös valvonnan laadusta ja todettujen puutteiden korjaamistoimenpiteiden varmistamisesta on huolehdittu kiittävästi. Sivutuotevalvontasuunnitelma on seuraavienkin vuosien aikana hyvä säilyttää tältä osin ennallaan.

Vuonna 2017 Eviran AJO-käyntejä on tarkoitus tehdä kaksi kappaletta, henkilöstölantteen palauduttua ennalleen ja siten parantuneen resurssitilanteen ansiosta.

Valtioneuvoston asetusta 96/2010 valtionavustuksesta eläimen omistajalle nautojen, lampaiden, vuohien sikojen ja siipikarjan raatojen keräilystä ja hävittämisestä aiheutuviin kustannuksiin ollaan päivittämässä maa- ja metsätalousministeriössä. Asetuksessa ehdotetaan, että hyväksyntää raatokeräilytoimijaksi haettaisiin Eviralta entisen sopimuskäytännön asemesta. Hyväksytyjä raatokeräilytoimijoita voisi olla useita. Asetuksessa ehdotetaan myös toimijalle edellytyksiä valtionavustuksen myöntämiselle.

Maa- ja metsätalousministeriössä valmisteilla oleva osittaisen metsästyslain muutos tuo rajoituksia yksityishenkilöiden harjoittamaan suurpetojen houkuttelemiseksi tarkoitettuun haaskatoimintaan. Asetusmuutos tulee voimaan loppukesästä 2017 ja se tulee aiheuttamaan muutoksia sekä haaskarekisteriin että haaskapaikkojen valvontaan.

EU-asetuksen muutoksen myötä tuotantoeläinten lannanpolto sallitaan jatkossa ilman jätteenpolttolupaa. Asetusmuutoksen jälkeen lantaa polttavat laitokset voidaan hyväksyä sivutuotelainsäädännön vaatimusten mukaisesti. Polttolaitosten hyväksyntä ja valvonta kuuluu sivutuotelain mukaan kunnaneläinlääkärille. Lannan polttoa säätelee kuitenkin lisäksi kansallinen ympäristönsuojelulainsäädäntö. Lannanpolttoa koskeva sivutuote- ja ympäristölainsäädäntö on tällä hetkellä osin päällekkäistä ja toimivaltaisia viranomaisia on useita. Maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö selvittävät yhdessä menettelyjä sekä tarvittavia lainsäädäntömuutoksia, joilla lannanpolton hyväksymismenettelyt saadaan mahdollisimman selkeiksi ja sujuviksi. Nyt hyväksytty EU-asetuksen muutos astuu voimaan kevään 2017 aikana. Muutos edellyttää muutoksia myös kotimaiseen lainsäädäntöön. Lannan poltosta tullaan laatimaan toimijoille ohje yhteistyössä Eviran ja ympäristöministeriön kanssa.

Valvonnan tulosten raportoinnin kehittäminen on edelleen ensiarvoisen tärkeää, koska luotettava perustieto valvonnan toteutumisesta ja tuloksista luo pohjan riskiperusteiselle valvonnan suunnittelulle, sen kehittämiselle ja valvonnan entistä paremmalle kohdentamiselle.